

LADÁNYI ERIKA

A SZENVEDÉLYBETEGEK NAPPALI ELLÁTÁST NYÚJTÓ INTÉZMÉNYEIRŐL

A 2004. év őszén teljes körű felmérést végeztünk a szenvedélybetegek nappali ellátást nyújtó intézményeinek körében. A kutatást – pályázati keretből – az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium támogatta, és a Hajléktalanokért Közalapítvány a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet együttműködésével végezte. Felmérésünk a szenvedélybetegek szociális szakellátását végző intézmények körére terjedt ki, melynek részét képezi jelen tanulmány a nappali ellátást nyújtó intézményekről. (A későbbiekben olvashatják a szenvedélybetegek ápolást, gondozást nyújtó és rehabilitációs intézményeiről készült kutatások eredményeit is.)

Az intézmények címlistájának összeállításakor a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet addiktológiai szakreferensének, valamint a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Harmónia Szenvedélybetegek Otthona Országos Módszertani Központjának adatait vettük alapul. Az így kialakított nyilvántartás szerint az adatfelvétel idején az országban összesen 38 nappali ellátást nyújtó intézmény működött szenvedélybetegek számára. A kérdőívet összesen 19 nappali ellátást nyújtó intézmény küldte meg részünkre, a visszaküldési arány tehát 50,0%-os.

A rendelkezésünkre álló adatok és a KSH adatainak összehasonlítása több szempontból sem lehetséges. Egyrészt azért, mert a KSH nyilvántartása szerint összesen 14 szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó intézmény van 488 fő ellátást igénybe vevővel, másrészt azért, mert meglévő adataik kizárólag fenntartó szerinti csoportosításban szerepelnek.

Általános információk a felmérésben szereplő intézményekről

A következőkben tekintsük át a – felmérésben szereplő – szenvedélybetegek nappali ellátását biztosító intézmények területi elhelyezkedését. Az intézmények regionális és településnagyság szerinti megoszlását mutatja az 1. sz. táblázat.

1. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények regionális és településnagyság szerinti megoszlása

Régió		A település lélekszáma (fő)						Összesen
		0 - 499	1000 – 1999	2000 – 4999	20 000 – 49 999	50 000 – 99 999	100 000 és felette	
Közép-Magyarország	intézmény	-	-	-	1	3	2	6
	%	-	-	-	16,7	50,0	33,3	100,0
Közép-Dunántúl	intézmény	-	-	-	-	2	1	3
	%	-	-	-	-	66,7	33,3	100,0
Nyugat-Dunántúl	intézmény	-	-	-	-	2	-	2
	%	-	-	-	-	100,0	-	100,0
Dél-Dunántúl	intézmény	-	-	-	-	-	1	1
	%	-	-	-	-	-	100,0	100,0
Észak-Magyarország	intézmény	1	-	1	2	-	-	4
	%	25,0	-	25,0	50,0	-	-	100,0
Észak-Alföld	intézmény	-	-	-	-	-	2	2
	%	-	-	-	-	-	100,0	100,0
Dél-Alföld	intézmény	-	1	-	-	-	-	1
	%	-	100,0	-	-	-	-	100,0
Összesen	intézmény	1	1	1	3	7	6	19
	%	5,3	5,3	5,3	15,8	36,8	31,6	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy minden régióban található legalább egy nappali ellátást nyújtó intézmény szenvedélybetegek számára. Az adatbázisunkban található intézmények többsége (6) a közép-magyarországi régióban helyezkedik el; több mint egyharmada (36,8%) ötven-és százezer fő közötti, további egyharmada (31,6%) százezer fő és annál nagyobb lélekszámú településeken található. Az ötezer főnél kisebb lélekszámú településeken összesen három intézmény helyezkedik el, közülük kettő az észak-magyarországi régióban van.

A szenvedélybetegek nappali ellátást nyújtó intézményeinek csaknem mindegyike (94,7%-a) belterületen helyezkedik el, csupán egy intézmény (5,3%) található külterületen.

A nappali ellátást nyújtó intézmények a fenntartó szervezeti formája mentén vizsgálva a következő képet mutatják: több mint kétharmaduk (68,4%) alapítvány vagy egyesület által fenntartott, 26,3%-uk állami fenntartású és 5,3% egyházi szervezet által fenntartott intézmény. A felmérésben szereplő állami fenntartású intézmények (5) jelentős többsége (4) települési, illetve kerületi önkormányzat által, míg egy intézmény megyei önkormányzat által fenntartott. Minden vizsgált intézmény esetében megegyezik a fenntartó és a működtető szervezeti formája, ebből kifolyólag a tanulmány további részében a fenntartó megnevezést használjuk.

A 2. sz. táblázat az intézmények fenntartó szerinti megoszlását mutatja a szolgáltatás megszervezésének vonatkozásában.

2. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények megoszlása a fenntartó és a szolgáltatás megszervezésének formája szerint

A fenntartó		A szolgáltatás megszervezésének formája			Összesen
		tiszta profilú intézmény	vegyes profilú intézmény	integrált intézmény	
állami	intézmény	1	1	3	5
	%	20,0	20,0	60,0	100,0
alapítvány, egyesület	intézmény	4	7	2	13
	%	30,8	53,8	15,4	100,0
egyházi szervezet	intézmény	-	1	-	1
	%	-	100,0	-	100,0
Összesen	intézmény	5	9	5	19
	%	26,3	47,4	26,3	100,0

Láthatjuk, hogy összességében a vegyes profilú intézmények aránya a legnagyobb (47,4%) a felmérésben szereplők körében, de találunk eltéréseket a fenntartó szervezeti formája alapján. Az állami fenntartásúak közel kétharmada (60,0%) integrált intézmény, azaz az intézmény keretében több szolgáltatási forma kerül megszervezésre egy szervezeti keretben, de különböző telephelyeken. A civil szervezetek és az egyetlen egyházi szervezet által fenntartott intézmények körében a vegyes profilúak vannak legnagyobb arányban (53,8%), azaz az intézmény keretében több ellátási forma kerül megszervezésre egy telephelyen. A tiszta profilú – azaz egy ellátotti csoport részére azonos gondozási feladatok ellátására létrejött – intézmények aránya az alapítványok és egyesületek által fenntartottak körében a legmagasabb (30,8%).

A felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények közül hat (31,6%) szervez *speciális alapellátást* – szenvedélybetegek közösségi ellátását – szenvedélybetegek részére. A

speciális alapellátást jellemzően a civil szervezetek által fenntartott (5) és az egyetlen adatbázisunkban szereplő egyházi szervezet által fenntartott intézmények szervezik. Állami fenntartású intézmény által szervezett speciális alapellátással nem találkoztunk felmérésünk során. A szenvedélybetegek közösségi ellátását biztosító intézmények mindegyike ötvenezer fős és annál nagyobb lélekszámú településen található. Közülük három intézmény a közép-magyarországi régióban működik, egy-egy intézmény pedig a közép-dunántúli, nyugat-dunántúli és észak-alföldi régiókban.

Azok közül, akik az adatfelvétel idején nem szerveztek speciális alapellátást, öt intézmény – három állami és kettő civil szervezet által fenntartott – jelezte, hogy tervezi a szenvedélybetegek közösségi ellátásának megszervezését a közeljövőben.

Az adatbázisunkban szereplő intézmények közül egy állami fenntartású szervezet működtet *alapítványt*, melynek célja, hogy az ellátást igénybevevők eredményes rehabilitációjához, reintegrációjához szükséges tárgyi feltételeket biztosítsa, illetve javítsa.

Vizsgáltuk a nappali ellátást nyújtó intézmények *megnyitási idejét* is. Ebben az esetben két intézmény nyitási évét – válasz hiányában – nem ismerjük. A felmérésben szereplő intézmények közül a legkorábbi nyitás 1994-ben, míg a legkésőbbi 2004-ben történt. Az intézmények több mint egynegyede (26,3%-a) 1999-ben kezdte meg működését, ebben az évben – az 1998-as évhez képest – kétszeresére nőtt a szenvedélybetegek nappali ellátást nyújtó intézményeinek száma.

Az intézmények megnyitását a fenntartó szervezeti formája alapján vizsgálva is láthatunk eltéréseket. Az adatbázisunkban szereplő egyetlen egyházi fenntartású intézmény működik legrégebb óta, ez az intézmény nyitott 1994-ben. A civil szervezetek által fenntartott intézmények legkorábbi megnyitása 1996-ban történt, de jellemzően (33,3%) 1999-ben jöttek létre. A civil szervezetek a leginkább aktívak, 1999 után minden esztendőben nyitottak nappali ellátást nyújtó intézményt szenvedélybetegek számára. Az állami fenntartású intézmények legkorábban, egyúttal legnagyobb arányban 1995-ben kezdték meg működésüket, ekkor jött létre az állami fenntartású intézmények pontosan fele (50,0%).

Az elsők között – 1994-ben és 1995-ben – nyíló intézmények a közép-magyarországi és észak-magyarországi régióban találhatók, a százezer fős, illetve annál nagyobb, és a húsz- és ötvenezer fő közötti településeken helyezkednek el.

A felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények közül csupán 13 válaszolt arra a kérdésre, hogy hány fő ellátására szól a működési engedélye. Ez alapján 423 férőhely áll rendelkezésre a 13 válaszadó intézményben. Nappali ellátást nyújtó intézményekről lévén szó, az adatfelvétel idején az ellátást igénybevevők száma – az engedélyezett férőhelyek közel ötszöröse – összesen 1 966 fő volt (17 intézmény válasza alapján).

A nappali ellátást nyújtó intézmények *férőhely-kihasználtságra* vonatkozó adatainak ismertetése előtt meg kell említenünk, hogy a számításhoz szükséges kérdések mindegyikére 11 intézmény válaszolt. A válaszok hiánya egyrészt abból adódik, hogy a felmérésben szereplő intézmények közül néhány nem „klasszikus” nappali ellátást nyújtó intézmény, hanem nappali típusú ellátást végez, és nem állami normatív támogatásból működik, nincsenek megállapított férőhelyszámai; másrészt abból, hogy a „klasszikus” értelemben vett intézmények egy része nem adott választ. Tehát az alábbiakban bemutatott kihasználtságra vonatkozó adataink kizárólag a 11 válaszoló intézmény által közölt adatokból származnak.

A válaszadó, szenvedélybetegek nappali ellátását biztosító intézmények (11) működési engedélyben rögzített férőhelyszáma összesen 404, melyen az adatfelvétel idején 403 főt láttak el, tehát az átlagos férőhely-kihasználtság 99,8%-os. A leggyakrabban előforduló (módusz) kihasználtsági arány 100,0% a válaszadók körében. Összesen két intézmény kihasználtsága marad 100,0% alatt, mindkettő állami fenntartású. A 100,0%-ot meghaladó férőhely-kihasználtsággal működő intézményeket kivétel nélkül civil szervezetek tartják fenn.

A 100,0%-os és annál nagyobb kihasználtsággal működő intézmények az ötvenezer fős és annál nagyobb lélekszámú településeken találhatók, jellemzően a közép-magyarországi régióban. Azok az intézmények, melyek kihasználtsága 100,0% alatt marad, az ötvenezer főnél kisebb lélekszámú településeken, az észak-magyarországi régióban helyezkednek el.

Kérdést tettünk fel a nappali ellátást nyújtó intézmények *illetékességére* vonatkozóan is. Arra kértük a kérdőív kitöltőit, hogy jelöljék meg a legnagyobb területi egységet, melyre intézményük területi ellátási illetékessége kiterjed. A kérdésre két intézmény nem válaszolt, tehát ebben az esetben 17 válaszadótól vannak adataink. A válaszadó intézmények több mint felének (52,9%) felvételi illetékessége jellemzően egy településre terjed ki. (A válaszadók közül egy intézmény jelezte, hogy több településről fogad jelentkezőket, további egy intézmény pedig a főváros egész területéről.) Az intézmények közel egynegyede (23,5%) az adott megye egész területéről, 11,8%-a az adott régió területéről fogadja az ellátást igénylőket. További 11,8% területi ellátási illetékessége országos, ezen intézmények (2) a

közép-magyarországi régióban helyezkednek el, ötvenezer fős és annál nagyobb lélekszámú településeken. A fenntartó szervezeti formáját tekintve az egyik civil, a másik pedig állami fenntartású intézmény. Mindkét országos területi illetékességű intézmény férőhely-kihasználtsága 100,0%-os.

Vizsgáltuk az intézmények *nyitvatartási idejét* is, melyet a vonatkozó jogszabály szerint a helyi igényeknek megfelelően kell meghatározni, de napi hat óránál kevesebb nem lehet. Ezen előírásnak a felmérésben szereplő intézmények mindegyike megfelel, tehát hétköznapiokon minimum hat órát nyitva tartanak.

Az alábbi, 3. sz. táblázat a nappali ellátást nyújtó intézmények nyitvatartási idejét mutatja a fenntartó szervezeti formája szerint csoportosítva.

3. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények nyitvatartási ideje a fenntartó szervezeti formája szerint

A napi nyitva tartás ideje		A fenntartó			Összesen
		állami	alapítvány, egyesület	egyházi szervezet	
minimum 6, de kevesebb, mint 8 óra	intézmény	-	4	-	4
	%	-	30,8	-	21,0
8 óra	intézmény	5	6	-	11
	%	100,0	46,2	-	58,0
minimum 9, maximum 12 óra	intézmény	-	3	1	4
	%	-	23,0	100,0	21,0
Összesen	intézmény	5	13	1	19
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy az intézmények több mint fele (58,0%) napi nyolc órát tart nyitva. Ez jellemző minden állami fenntartású intézményre és a civil szervezetek által fenntartottak közel felére (46,2%) is. Összességében a nappali ellátást nyújtó intézmények egyötöde (21,0%) tart nyitva napi nyolc óránál is tovább.

Hétvégén jellemzően zárva vannak a felmérésben szereplő intézmények, csupán két intézmény (10,5%) tart nyitva hétvégenként (szombatonként mindkettő, vasárnaponként pedig csupán egyikük). Mindkét – hétvégén is működő – intézmény civil szervezet által fenntartott, a közép-magyarországi régióban található, ötvenezer fős és annál nagyobb lélekszámú településen.

A felmérés során körüljártuk a nappali ellátást nyújtó intézményekben alkalmazott *felvételi eljárás gyakorlatát*. Megkérdeztük, hogy az intézményben ki, illetve kik döntenek a

nappali ellátást kérelmező felvételéről. Egyetlen intézmény (5,3%) válaszolta azt, hogy „ilyen döntés nincs”, két intézmény esetében (10,5%) pedig az intézményvezető dönt – egy személyben – a felvételi kérelmekről. A többi intézmény (84,2%) esetében pedig szakmai stáb, illetve legalább két szakmai munkatárs döntése alapján történik a felvételi kérelmek elbírálása.

A 2003. évben összesen 3162 fő kérelmezőt vettek fel az adatbázisunkban szereplő szenvedélybetegek nappali ellátását biztosító intézményeibe (összesen 17 intézménybe), a 2004. év első félévében pedig összesen 1900 főt (szintén 17 válaszadó intézménybe). A 2003. évben összesen 40 fő, míg a 2004. év első félévében 20 fő felvételi kérelmét utasították el. Az elutasítás leggyakoribb oka mindkét esztendőben az volt, hogy a kérelmező állapota más típusú szociális vagy egészségügyi ellátást igényelt, illetve az, hogy nem állt rendelkezésre szabad férőhely.

A 2003. évben felvételüket kérők közül 543 főről, a 2004. év első félévében pedig 530 főről van információnk arra vonatkozóan, hogy *ki kezdeményezte* a nappali ellátást kérelmező felvételét. Az erre vonatkozó részletes adatokat a 4. sz. táblázat mutatja.

4. sz. táblázat

A szenvedélybetegek nappali ellátását kezdeményezők

Az ellátás kezdeményezője	A 2003. évben		A 2004. év I. félévében	
	fő	%	fő	%
a kérelmező maga	355	65,4	328	61,9
hivatásos gondnok	-	-	2	0,4
hozzátartozó gondnok	1	0,2	-	-
családtag (gondnokság alatt nem állók esetében)	73	13,4	29	5,5
bírói döntés	34	6,3	114	21,5
orvos	29	5,3	26	4,9
más szociális ellátást nyújtó intézmény vezetője	6	1,1	6	1,0
egészségügyi ellátást nyújtó intézmény vezetője	3	0,6	4	0,8
oktatási intézmény	42	7,7	21	4,0
Összesen	543	100,0	530	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy jellemzően – az esetek közel kétharmadában – a kérelmező maga kezdeményezi a nappali ellátást, illetve dönt az intézmény szolgáltatásainak igénybevételéről. A 2004. év első félévében 21,5%-ban bírói döntés alapján történt az ellátás kezdeményezése. A 2003. évben az ellátást igénybevevő családtagja kezdeményezte még tíz százalékot meghaladó mértékben (13,4%) a felvételt.

Nyilvánvaló, hogy az ellátást kérelmezők felvételét több szempont is befolyásolja, melyeket igyekeztünk körüljárni. Arra kértük a kérdőív kitöltőit, hogy az általunk megadott szempontokat értékeljék egy hatfokozatú skálán a szerint, hogy milyen mértékben játszanak szerepet a döntés meghozatalakor. (A skála egyes értéke jelentette, ha az adott szempont egyáltalán nem, a hatos értéke pedig, ha teljes mértékben befolyásolja a felvételi döntést.) Ebben az esetben két intézmény válaszát nem ismerjük. A felvételi döntést befolyásoló szempontok átlagos értékeit mutatja az 5. sz. táblázat.

5. sz. táblázat

A felvételi döntést befolyásoló tényezők az átlagos értékek szerint

A felvételi döntést befolyásoló tényező	Átlagos érték
a jelentkező együttműködési képessége	4,24
a jelentkező önellátási képessége	3,59
a jelentkező egészségi állapota	3,24
a szenvedélybetegség típusa	2,76
a jelentkező „belátási képessége”	2,65
több függőség egyúttjárása	2,41
a jelentkező életkora	2,18
a jelentkező szenvedélybeteg „karrierje”	2,12
a támogató környezet megléte	2,06
a jelentkezőt ajánló/közvetítő személye	1,41
a jelentkező jövedelmi és vagyoni helyzete	1,29
a jelentkező családi állapota	1,00
a jelentkező neme	1,00

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy a nappali ellátást nyújtó intézmények esetében leginkább a jelentkező együttműködési képessége, önellátási képessége és egészségi állapota befolyásolja a felvételi döntést. A kérelmező neme és családi állapota pedig egyáltalán nem játszik szerepet a döntés meghozatalakor, ahogy jövedelmi helyzete és a közvetítő/ajánló személye sem.

A döntést befolyásoló szempontok átlagos értékének sorrendje a fenntartó szervezeti formája alapján eltérést mutat. Az állami fenntartású intézmények esetében két tényező áll az első helyen: a jelentkező önellátási képessége (4,4) és a szenvedélybetegségének típusa (4,4) mint leginkább befolyásoló tényezők. A civil szervezetek által fenntartott intézmények esetében pedig a jelentkező együttműködési képessége (4,5) kapta a legmagasabb átlagos értéket. A döntést egyáltalán nem befolyásoló tényezők – a jelentkező neme és családi állapota

– azonosak az állami és civil fenntartású intézményekben. Az adatbázisunkban szereplő egyetlen egyházi szervezet által fenntartott intézmény nem válaszolt erre a kérdésre.

Regionálisan is mutatkozik különbség az említett szempontok sorrendjében. A jelentkező együttműködési képességét értékelték a leginkább befolyásoló tényezőnek a közép-magyarországi (5,5), a nyugat-dunántúli (3,5), az észak-magyarországi (4,75) és az észak-alföldi (4,5) régiókban található intézmények. A közép-dunántúli (3,67) és a dél-alföldi (5,0) régió intézményeiben a jelentkező önellátási képessége kapta a legmagasabb átlagos értéket, míg a dél-dunántúli régióban a jelentkező szenvedélybetegségének típusa (5,0). A döntést egyáltalán nem befolyásoló tényezők – a jelentkező neme és családi állapota – minden régió intézményeiben azonosak.

A felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények közül ötben – két állami és három civil szervezet által fenntartott intézményben – vezetnek várólistát. A 2003. évben összesen 29 fő, a 2004. év első félévében 14 fő került várólistára ezekben az intézményekben. Az adatfelvétel időpontjában összesen 11 fő várakozott négy – egy állami és három civil fenntartású – nappali ellátást nyújtó intézménybe történő felvételére.

A nappali ellátást nyújtó intézmények igénybevevőivel kapcsolatosan kérdéseket tettünk fel arra vonatkozóan is, hogy mindenki számára a legmegfelelőbb ellátást nyújtja-e ez az intézményi forma. E kérdés kapcsán a válaszoló intézmények száma igen hullámzó, ami alapján feltételezhetjük, hogy az alábbiakban bemutatott adatok valamelyest alacsonyabb értéket mutatnak a valóságosnál.

Az elemzés során az esetlegesen adekvátabb megoldást, megfelelőbb szolgáltatást nyújtó intézményeket két nagyobb csoportra osztottuk: egyrészt a szenvedélybetegek ellátását biztosító egyéb intézményekre, szolgáltatásokra, másrészt a más ellátotti csoporthoz tartozók ellátását biztosító intézményekre. A részletes adatokat a 6. sz. táblázat tartalmazza a fenntartó szervezeti formája szerint csoportosítva. Az adatbázisunkban szereplő egyetlen egyházi fenntartású intézmény nem válaszolt.

6. sz. táblázat

A más típusú ellátást igénylők száma és aránya a fenntartó szervezeti formája szerint

A jelenlegi igénybevevők közül hány főt kellene ellátni	A fenntartó				Összesen	
	állami		alapítvány, egyesület			
	fő	%	fő	%	fő	%
szenvedélybetegek közösségi ellátása keretében	118	47,6	78	5,0	196	10,9

szenvedélybetegek átmeneti elhelyezést nyújtó intézményében	7	2,8	32	2,0	39	2,2
szenvedélybetegek ápolást, gondozást nyújtó intézményében	6	2,4	12	0,8	18	1,0
szenvedélybetegek rehabilitációs intézményében	8	3,2	40	2,6	48	2,7
szenvedélybetegek lakóotthonában	4	1,6	47	3,0	51	2,8
Más szenvedélybeteg-ellátást igénylők összesen	143	57,7	209	13,4	352	19,5
fogyatékossgal élőket ellátó intézményben	7	2,8	9	0,6	16	0,9
idős embereket ellátó intézményben	2	0,8	7	0,4	9	0,5
pszichiátriai betegeket ellátó intézményben	16	6,5	17	1,1	33	1,8
egészségügyi ellátást nyújtó intézményben	1	0,4	4	0,3	5	0,3
Nem szenvedélybeteg-ellátást igénylők összesen	26	10,5	37	2,4	63	3,5
Más típusú ellátást igénylők összesen	169	68,2	246	15,8	415	23,0
Jelenlegi igénybevevők összesen	248	100,0	1557	100,0	1 805	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy a szenvedélybetegek nappali ellátást nyújtó intézményeit az adatfelvétel idején igénybe vevők több mint egyötöde (23,0%) más típusú ellátási formában megfelelőbb, hatékonyabb segítséget kaphatna. Közülük 19,5%-nak szenvedélybetegek ellátására szolgáló más típusú intézmény, 3,5%-nak pedig más ellátotti csoportok részére működő szociális vagy egészségügyi ellátás jelenthetne adekvátabb megoldást.

Láthatjuk továbbá, hogy a más típusú ellátást igénylők az állami fenntartású intézményeket igénybe vevők körében jelennek meg igen magas arányban (68,2%), míg a civil szervezetek által fenntartott intézmények igénybevevői körében ez az arány 15,8%. Az állami fenntartású intézmények szakemberei a más típusú szenvedélybeteg-ellátást igénylők közel feléről (47,6%) gondolják azt, hogy megfelelőbb lenne számukra a szenvedélybetegek közösségi ellátása.

A táblázatban ismertetett adatokon túl további 42 fő igénybevevőről (az összes igénybevevő 2,3%-a) gondolják úgy a kérdőívet kitöltő szakemberek, hogy nem lenne szükségük intézményi ellátásra, és gazdasági, szociális okokból veszik igénybe az intézmény szolgáltatásait.

Az intézmények működésének sajátosságai

Minden felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmény tájékoztatja valamilyen módon a lakosságot szolgáltatásairól. Az alábbi, 7. sz. táblázat segítségével tekintsük át, hogy a tájékoztatás milyen formáit alkalmazzák az intézmények. A kérdőív kitöltői több választ is megjelölhettek.

7. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények szolgáltatásairól történő tájékoztatás módja

A tájékoztatás módja						
szórólapon keresztül	interneten	írott sajtón keresztül	elektronikus sajtón keresztül	egyéb szociális intézményen keresztül	egészségügyi intézményen keresztül	egyéb módon
17	11	15	13	17	16	6
89,5%	57,9%	78,9%	68,4%	89,5%	84,2%	31,6%

Láthatjuk, hogy legnagyobb arányban (89,5%) a szórólapot és az egyéb szociális intézményeket jelölték meg a válaszadók a tájékoztatás eszközeként, de a többi tájékoztatási forma is meglehetősen gyakori; nagy arányban vannak az egészségügyi intézményen, írott és elektronikus sajtón keresztül, illetve az interneten tájékoztató intézmények. A válaszadók közel egyharmada (31,6%) jelezte, hogy egyéb módon is ad tájékoztatást szolgáltatásairól, például különböző fórumok, rendezvények alkalmával, oktatási, kulturális intézményeken keresztül. Az intézmény szolgáltatásait a telefonos lelkisegély-szolgálat is ajánlja.

Minden intézményre jellemző, hogy többféle módon, többféle eszköz alkalmazásával nyújt információkat szolgáltatásairól. A leggyakoribb, hogy ötféle módon nyújtanak tájékoztatást, de a legkevesebbet alkalmazó intézmény is háromféle módon tájékoztat.

A vonatkozó jogi szabályozás a szenvedélybetegek nappali ellátást nyújtó intézményei számára is feladatként írja elő az önszervező, önszerveződő csoportok működésének támogatását, segítségét. Az adatbázisunkban szereplő intézmények egy kivételével (94,7%) mindannyian segítik önszervező, önszerveződő csoportok működését. A támogatás módja leggyakrabban helyiség és/vagy egyéb infrastruktúra biztosítása, szervezésben való segítségnyújtás, együttműködés jelent. Szintén gyakori a szakemberek és/vagy egyéb munkatársak biztosítása.

A válaszadó nappali ellátást nyújtó intézmények által támogatott önszervező, önszerveződő csoportok jellemzően az alkoholbetegség köré szerveződnek, de – kevesebb számban ugyan – kábítószer-függőség, gyógyszerfüggőség, szervesoldószer-függés, politoxikománia és játékszenvedély köré szerveződő önszervező, önszerveződő csoportok támogatása is előfordul.

A megkérdezett intézmények 89,5%-a ismerteti az újonnan érkező igénybevevőkkel a házirendet, míg a fennmaradó 10,5% nem. A házirend ismertetésének több módját is alkalmazzák az intézményekben, jellemzően szóban egyénileg (78,9%) ismertetik, illetve az intézményben elhelyezett faliújságra kifüggesztve (63,2%). Emellett az intézmények egyharmadában (36,8%) nyomtatott formában át is adják az igénybevevő részére a házirendet, s van ahol (26,3%) szóban csoportosan ismertetik azt.

A felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények jelentős többsége (79,0%) egy épületben működik, míg 10,5%-nak két épület is rendelkezésére áll, további 10,5% pedig nem válaszolt a kérdésre. Az intézmények közel felének (42,1%) saját tulajdona az épület, melyben működik, egyharmaduk (31,6%) bérlőként ingyenesen használja, 21,1% bérlőként bérleti díj fejében használja, és 5,3% nem válaszolt.

Az alábbiakban a nappali ellátást nyújtó intézmények *gazdálkodását*, költségvetését és annak forrásait járjuk körül. A 2003. évi bevételekre vonatkozóan 11 intézmény válaszolt, adataik alapján ők összesen 96,4 millió Forint bevétellel rendelkeztek, illetve ennyiből gazdálkodtak. Ez alapján a teljes bevétel átlagos értéke 8 763 612 Ft, legalacsonyabb értéke 3 857 100 Ft, a legmagasabb 13 067 639 Ft.

A bevételek forrásai kapcsán 3 intézmény nyilatkozott úgy, hogy bevételei között egyáltalán nem szerepelt állami normatív támogatás, egy intézmény esetében pedig a bevételek 100%-a állami normatív támogatásból származott. További nyolc intézmény esetében az említett két szélső érték között helyezkedik el a normatív támogatásból származó bevétel aránya, és hét intézmény nem adott választ a kérdésre. A válaszoló intézmények (12) adatait alapul véve átlagosan 54,1%-ban jelenik meg az állami normatíva a bevételekben. A megkérdezett intézmények 47,4%-a (9) mondta azt, hogy a neki járó állami normatíva teljes összegét megkapta, egy intézmény számolt be arról, hogy a kétharmadát, két intézmény

egyáltalán nem kapta meg a neki járó állami normatívát, a többi hét intézmény pedig nem válaszolt erre a kérdésre.

Az önkormányzati támogatás legkisebb aránya a bevételekben szintén 0,0% – de ezúttal hat intézmény esetében van így –, legnagyobb aránya pedig 67,0%. Az összes válaszadó adatait figyelembe véve az önkormányzati támogatás átlagosan 21,8%-ban jelent meg az intézmények 2003. évi bevételeiben.

Szintén bevételi forrást jelent az intézmények számára a térítési díjakból származó összeg. A nappali ellátást nyújtó intézmények közül nyolc jelezte, hogy bevételi forrásai között ilyen egyáltalán nem szerepel, hét intézmény pedig nem válaszolt a kérdésre. A fennmaradó négy intézményben a térítési díjak legalacsonyabb aránya a bevételben 1,0%, a legmagasabb pedig 11,0%. A térítési díjak átlagos aránya ez alapján 1,4%. Saját alapítvány, egyesület, gazdasági társaság tevékenységéből származó bevételről három intézmény számolt be. Esetükben ez a bevétel átlagosan 4,8%-ot jelentett.

A pályázatokból származó bevételek átlagos aránya viszonylag magas a vizsgált intézményekben (17,8%). Ilyen jellegű bevételről nyolc intézmény számolt be, közülük egy mondta azt, hogy bevételének teljes összege pályázati forrásból származik.

Az adományokból származó bevételek átlagos aránya az 1,0%-ot sem éri el az adatok tanúsága szerint.

2003. évi bevételeinek mértékéről csupán négy intézmény nyilatkozott úgy, hogy elegendő az intézmény optimális, az igényeknek megfelelő működéséhez, míg a válaszadók több mint felének (57,9%) véleménye szerint nem elegendő ahhoz. (Négy intézmény nem válaszolt.) A bevételek összegével elégedetlen intézmények (11) meglátása szerint átlagosan 45,3%-kal kellene bevételeiket növelni ahhoz, hogy az optimális működés biztosítható legyen. A legalacsonyabb bevételnövekedést megjelölő intézmény legalább 10,0%-os emelkedést tartana szükségesnek, de találkoztunk olyan intézménnyel is, ahol a jelenlegi bevételek kétszeresére lenne szükség az igényeknek megfelelő működéshez.

A vizsgált nappali ellátást nyújtó intézmények egynegyedében (26,3%), tehát öt – három állami és két civil fenntartású – intézményben kell térítési díjat fizetnie az igénybevevőknek. A térítési díj legalacsonyabb átlagos összege ezekben az intézményekben 1 773 Ft, legmagasabb átlagos összege pedig 2 390 Ft. Az intézmények közel kétharmadában

(63,2%) nem kell térítési díjat fizetnie az ellátást igénybe vevőknek, 10,5% pedig nem válaszolt a térítési díjra vonatkozó kérdésekre.

A felmérésben szereplő intézményeket megkérdeztük arról is, hogy 2003. január 1-jétől az adatfelvétel időpontjáig hány *ellenőrzést* végeztek az intézményben. Összesen 15 intézmény válaszolt erre a kérdésre, melyek közül háromban egyáltalán volt ellenőrzés a kérdezett időszakban, a többi 12 intézményben pedig összesen 34 alkalommal került sor ellenőrzésre. Az ellenőrzések legkisebb száma egy volt, de három olyan intézménnyel is találkoztunk, ahol öt ellenőrzést végeztek ebben az időszakban.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a szenvedélybetegek nappali ellátást nyújtó intézményei nyújtottak-e be *pályázatot* 2003. január 1-je és az adatfelvétel időpontja között, s ha igen, milyen sikerrel pályáztak. Összesen 14 intézmény számolt be arról, hogy adott be pályázatot ebben az időszakban (összesen 46-ot), melyek közül 40 (87,0%) volt sikeres. Három intézmény egyáltalán nem pályázott ebben az időszakban, két intézmény pedig nem válaszolt. A pályázó intézmények átlagosan 3 pályázatot nyújtottak be a vonatkozó időszakban, legkevesebb egyet, legfeljebb kilencet. Az egyetlen adatbázisunkban szereplő egyházi intézmény nem válaszolt a pályázatokkal kapcsolatos kérdéseinkre. Az állami fenntartású intézmények legkevesebb egy, legtöbb három pályázatot nyújtottak be, a civil fenntartású szervezetekre jellemző, hogy az átlagosnál nagyobb számú pályázatot adtak be a kérdezett időszakban.

Fontosnak tartottuk megismerni azt, hogy a kérdőívet kitöltő szakemberek hogyan vélekednek az intézményükben folyó *szakmai munka eredményességéről*. Arra kértük őket, hogy jelöljék egy hatfokozatú skálán, mennyire látják eredményesnek szakmai tevékenységüket. A skála 1-es értéke jelentette, hogy az intézményben folyó szakmai munka nem eredményes, a 6-os érték pedig azt, hogy rendkívül eredményes. A szakemberek egyike sem jelölt meg 3-as és annál alacsonyabb értéket, tehát mindenképpen eredményesnek tartják az intézményben végzett szakmai munkát. Az eredményességre vonatkozó leggyakoribb érték (módusz) és az átlagos érték is az 5-ös volt. Kizárólag a civil szervezetek által fenntartott intézményekben dolgozók jelöltek meg 6-os értéket.

Szintén hatfokozatú skála segítségével kívántuk megtudni, hogy a válaszadó szakemberek hogyan vélekednek – az általunk felsorolt – *szakmai munka eredményességét*

befolyásoló tényezőkről. A skála 1-es értéke jelentette azt, hogy az adott tényező egyáltalán nem befolyásolja, a 6-os pedig azt, ha nagy mértékben befolyásolja a szakmai munkát.

A 8. sz. táblázat a vizsgált szempontok átlagos értéke alapján felállított sorrendet mutatja.

8. sz. táblázat

A szakmai munka eredményességét befolyásoló tényezők

A szakmai munka eredményességét befolyásoló tényező	Átlagos érték
a személyzet elkötelezettsége	5,81
a finanszírozás mértéke	5,29
a személyzet létszáma	5,19
az ellátottak viszonyulása az ellátáshoz	5,12
az intézmény szakmai programja	5,12
a személyzet képzettsége	5,06
az infrastruktúra minősége	4,59
a finanszírozás módja	4,53
a jogszabályi környezet	4,12

Látható, hogy összességében minden általunk felsorolt tényezőről azt gondolják a szakemberek, hogy befolyásolja az intézményben folyó szakmai munka eredményességét. Átlagosan a legmagasabbra (5,81) a személyzet elkötelezettségét értékelték, ezt követi a finanszírozás mértéke (5,29) és a személyzet létszáma (5,19). A jogszabályi környezetről vélekednek úgy, hogy legkevésbé (4,12) befolyásolja a szakmai munka eredményességét.

A nappali ellátást nyújtó *intézmények munkatársaival kapcsolatos adatokat* külön fejezetben tárgyaljuk részletesen, de néhány információt szükségesnek tartunk itt ismertetni.

A vizsgált intézmények 42,1%-ában rendelkezik az intézményvezető szociális szakvizsgával, 47,4%-ában nem rendelkezik, 10,5% pedig nem adott választ. Az állami fenntartású intézmények vezetői kivétel nélkül rendelkeznek szociális szakvizsgával, míg ez az arány az alapítványok, egyesületek által fenntartott intézmények vezetőinek esetében 27,3%. A felmérésben szereplő egyetlen egyházi szervezet által fenntartott intézmény vezetője nem rendelkezik szociális szakvizsgával.

A nappali ellátást nyújtó intézményekben az ellátást igénybe vevőkkel közvetlenül foglalkozó munkatársak (összesen 87 fő) közül összesen 32 fő vett részt szakmai alap- vagy továbbképzésen az adatfelvétel idején. Közülük 28 fő képzését támogatta is az intézmény valamilyen módon. A lekérdezés idején összesen négy intézmény jelezte, hogy nincsen képzésen részt vevő szakmai munkatársa.

Az intézmények több mint háromnegyede (78,9%) szervez *szupervíziót* a szakmai munka támogatására, 21,1%-ról pedig válasz hiányában nincsen adatunk. A szupervízió jellemzően havonta kerül megszervezésre. Az állami fenntartású intézmények 40,0%-a, a civil fenntartásúak 92,3%-a szervez munkatársai számára szupervíziót és ez elmondható az egyetlen egyházi szervezet által fenntartott intézményről is.

Esetmegbeszélést a nappali ellátást nyújtó intézmények 84,2%-a szervez szakmai munkatársai részére, 15,8% nem adott választ a vonatkozó kérdésre. Az esetmegbeszélés jellemzően heti rendszerességgel kerül megtartásra. Az állami fenntartású intézmények 80,0%-a, a civil fenntartásúak 84,6%-a, és az egyetlen egyházi szervezet által fenntartott intézmény is tart munkatársai számára esetmegbeszélést.

Egyéb szakmai munkát támogató, segítő lehetőségről két intézmény számolt be, melyekben egyéni konzultáció, munkamegbeszélés és szakmai továbbképzés is betöltheti ezt a funkciót.

A szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó intézményekben dolgozó szakmai munkatársak mentális állapotával kapcsolatosan a *kiégés* tüneteire kérdeztünk rá. A vizsgált intézmények közül ötben tapasztalhatók összesen 5 fő esetében (akik az összes szakmai munkatárs 5,7%-át jelentik) a kiégés tünetei, míg 13 intézmény mondta azt, hogy nem tapasztal ezzel kapcsolatos tüneteket a szakmai munkatársak körében. Egy intézmény pedig nem válaszolt.

A felmérésben szereplő ellátók közül mindössze egy (5,3%) jelezte, hogy van *betöltetlen álláshely* az intézményben, ez azonban összesen egyetlen helyet jelent.

Kíváncsiak voltunk arra, hogy a válaszadó szakemberek mennyire tartják fontosnak, hogy intézményük munkatársként gyógyult szenvedélybeteget alkalmazzon szakmai munkakörben. E kérdésnél a korábban már használatos hatfokú skálát alkalmaztuk, melynek 1-es értéke jelenti, ha a kitöltő egyáltalán nem tartja fontosnak, a 6-os pedig, ha nagyon fontosnak tartja gyógyult szenvedélybeteg munkatársként való alkalmazását. Az 1-es értéket két intézmény jelölte meg, míg a 6-osat négy intézmény. Az átlagos érték pedig 3,63, tehát a középértéktől valamelyest az inkább fontos érték felé mutat. Az adatfelvétel idején hat nappali

ellátást nyújtó intézményben alkalmaztak gyógyult szenvedélybeteget szakmai munkakörben, összesen 7 főt, nem szakmai munkakörben pedig öt intézményben alkalmaztak összesen 9 főt.

A felmérés során rákérdeztünk arra is, hogy a szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó intézményekben milyen *teszteket* használnak az igénybevevők megismerésére, állapotának felmérésére.

Elsőként az Addikciós Súlyossági Index alkalmazására kérdeztünk rá, melyet összesen a nappali ellátást nyújtó intézmények szűk egyharmadában (31,6%) használnak, és több mint kétharmadában (68,4%) nem. Az Addikciós Súlyossági Indexet alkalmazó intézmények közül kettő állami, négy pedig civil szervezet által fenntartott. További két intézmény (egy állami és egy civil fenntartású) egyéb teszteket – EURODAD, MÜNCHNER, ABBA, Jung depresszió kérdőív, Sheehán-féle szorongás önbecsülő skála – használ a kábítószer-fogyasztók állapotának felmérésére.

Az alkoholproblémával küzdők állapotának megismerésére szintén az intézmények közel egyharmada (31,6%) használ valamilyen tesztet, 63,2%-uk nem használ, és 5,3% nem válaszolt. A tesztet alkalmazó intézmények (6) fele állami, fele pedig civil szervezet által fenntartott. Jellemzően a következő tesztek alkalmazását említették a válaszadó szakemberek: AUDIT, MICHIGAN, MALT-F-S, CAGE, ABBA, MÜNCHNER, illetve belső, szakmai teszteket.

Rákérdeztünk arra is, hogy az intézményekben használnak-e bármilyen személyiségvizsgáló tesztet. Azt tapasztaltuk, hogy ezt a típusú tesztet alkalmazzák legnagyobb – több mint egyharmad (36,8%) – arányban az intézmények, 57,9%-uk nem használ ilyen jellegű tesztet, és 5,3% nem válaszolt. A személyiség vizsgálatára irányuló tesztet alkalmazók a következőket említették: CPI, COOPING, RORSACH, HMPI, MMPI, MAWI, PFT, Szondi-teszt, Winnicott-teszt, illetve az intézmény pszichológusa által kidolgozott egyéni állapothoz igazodó teszt.

Összességében hat intézmény (31,6%) nyilatkozott úgy, hogy egyáltalán nem használ teszteket az igénybevevők állapotának felmérésére, öt intézmény (26,3%) egyféle tesztet alkalmaz, és további öt intézmény (26,3%) 2-3 féle tesztet is használ.

A felmérésünkben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények közel háromnegyedében (73,7%) gyakorlat az, hogy a terápiás folyamatba bevonják az ellátást igénybe vevők családtagjait, illetve a számukra fontos személyeket, a többi 26,3%-ban nem.

Az adatbázisunkban szereplő egyetlen egyházi szervezet által fenntartott intézményre és a civil szervezetek által fenntartottak 76,9%-ára jellemző ez a gyakorlat, míg az állami fenntartásúak 60,0%-ára.

A terápiás folyamat során az e gyakorlatot alkalmazó intézményekben a 2003. évben összesen 300 fő igénybevevő esetében fordult elő, hogy bevonták a családtagokat vagy számukra fontos személyeket, a 2004. év első félévében pedig 178 fő esetében.

A szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó intézményeinek felmérése során körüljártuk a *foglalkoztatás* kérdéskörét. Az intézmények 89,5%-a nyilatkozott úgy, hogy az ellátást igénybe vevők körében vannak munkavégzésre képesek, míg 10,5%-ában nincsenek. Összesen 601 fő ellátást igénybe vevőről gondolták úgy a válaszadó szakemberek, hogy képes munkavégzésre, azonban közülük csupán 157 főt (26,1%) foglalkoztatnak valamilyen formában.

A felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények közül (9) 47,4% szervez foglalkoztatást az ellátást igénybe vevők számára. A foglalkoztatást szervező intézmények fenntartó szerinti megoszlását mutatja a következő, 9. sz. táblázat.

9. sz. táblázat

A foglalkoztatást szervező nappali ellátást nyújtó intézmények megoszlása a fenntartó szerint

Szerveznek-e foglalkoztatást az igénybevevők részére?		A fenntartó			Összesen
		állami	alapítvány, egyesület	egyházi szervezet	
igen	intézmény	4	5	-	9
	%	80,0	38,5	-	47,4
nem	intézmény	1	8	1	10
	%	20,0	61,5	100,0	52,6
Összesen	intézmény	5	13	1	19
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk, hogy legnagyobb, 80,0%-os arányban az állami fenntartású intézményekre jellemző a foglalkoztatás szervezése, a civil szervezetek által fenntartottak esetében ez az arány 38,5%. Az egyetlen egyházi fenntartású intézmény nem szervez foglalkoztatást az ellátást igénybe vevők részére.

A válaszadó intézmények mindegyikére (9) jellemző, hogy szervez terápiás célú, képességfejlesztő foglalkoztatást, míg munkavégzési célút három, képzési célút pedig két

intézmény szervez. A munkavégzési célú foglalkoztatást leginkább az intézmény tevékenységi körén belül szervezett tevékenységként biztosítják.

A vizsgált nappali ellátást nyújtó intézmények 42,1%-ában merült fel *képzésre való igény* az ellátást igénybe vevők körében. Jellemzően tanfolyamok iránti érdeklődnek (6 intézményben), melyeket az intézmények fele tudott biztosítani. Iskolarendszerű képzésre és előadásokra egyaránt négy-négy intézményben jelezték igényüket az ellátottak, melyekre az érintett intézmények lehetőséget is teremtettek.

Összességében 255 fő ellátást igénybe vevő jelezte képzés iránti igényét a válaszadó intézményeknél, közülük 99 fő esetében tudta az intézmény a képzés lehetőségét biztosítani, tehát az igények több, mint egyharmadát (38,8%) elégítették ki.

A nappali ellátást nyújtó intézmények több mint háromnegyedében (78,9%) készítene *egyéni gondozási tervet*, 10,5%-ában nem készítene, és további 10,5% nem válaszolt a kérdésre. Az egyéni gondozási tervet készítő intézmények (15) 80,0%-ában munkacsoport végzi ezt a feladatot. Az adatfelvétel idején az összes ellátást igénybe vevő – 1966 fő – 34,0%-ának, 669 főnek készítettek egyéni gondozási tervet. Az igénybevevők 11,7%-ának (231 fő) esetében azért nem készült gondozási terv, mert ők kizárólag alacsonyküszöbű vagy ártalomcsökkentő szolgáltatásban részesülnek. További 2,1% (42 fő) számára azért nem készítettek egyéni gondozási tervet, mert kevesebb mint egy hónapja vették igénybe az intézmény szolgáltatásait az adatfelvétel idején, 1,2% (23 fő) esetében pedig azért, mert kizárólag tanácsadásban részesülnek az intézmény szolgáltatásai közül. Az említett esetekben a vonatkozó jogszabály sem teszi kötelezővé a nappali ellátást nyújtó intézmények számára, hogy egyéni gondozási tervet készítsenek. (A többi igénybevevőről – 965 fő – az egyéni gondozási tervet illetően azért nem rendelkezünk adatokkal, mert az intézmények egy része nem készíti el azt; illetve azért, mert a gondozási tervet készítők egy része nem válaszolt az erre vonatkozó kérdéseinkre.)

A felmérésben szereplő intézmények kevesebb mint fele (47,4%) biztosít igény szerint *meleg étel* az ellátást igénybe vevők részére, a többi 52,6% nem biztosít. Az állami fenntartású intézmények majdnem mindegyike (80,0%), a civil szervezetek által fenntartottak valamivel több mint egyharmada (38,5%) biztosít igény szerint meleg étel az igénybevevőknek, az egyetlen egyházi fenntartású intézmény nem.

A következő, 10. sz. táblázat segítségével tekintjük át azt, hogy a különböző fenntartójú intézmények milyen arányban és milyen típusú *egészségügyi és mentálhigiénés szolgáltatásokat* nyújtanak az igénybevevők számára. A kérdőívet kitöltő szakemberek ebben az esetben több választ is megjelölhettek.

10. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények által biztosított egészségügyi és mentálhigiénés szolgáltatások a fenntartó szervezeti formája szerint

Egészségügyi és mentálhigiénés szolgáltatások		A fenntartó		
		állami	alapítvány, egyesület	egyházi szervezet
felvilágosító előadások szervezése	intézmény	5	9	1
	%	100,0	69,2	100,0
tanácsadás az egészséges életmódról	intézmény	5	12	1
	%	100,0	92,3	100,0
gyógytorna lehetőségének biztosítása	intézmény	1	-	-
	%	20,0	-	-
mentális gondozás	intézmény	5	12	1
	%	100,0	92,3	100,0
egyéni megbeszélés	intézmény	5	13	1
	%	100,0	100,0	100,0
csoportos megbeszélés	intézmény	5	13	1
	%	100,0	100,0	100,0
pszichoterápiás foglalkozás	intézmény	2	8	1
	%	40,0	61,5	100,0
szülőcsoport	intézmény	-	5	1
	%	-	38,5	100,0
Összesen*	intézmény	5	13	1
	%	100,0	100,0	100,0

* Az összesen sor ebben az esetben az adott fenntartójú intézmények összesen számát jelenti.

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy az egyéni és a csoportos megbeszélés az, amit minden felmérésünkben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmény biztosít az ellátást igénybevevők számára. Szintén nagy arányban van jelen mindhárom típusú intézmény szolgáltatásai között az egészséges életmódról való tanácsadás és a mentális gondozás. Ugyanakkor látható az is, hogy az egyházi és civil fenntartású intézmények szolgáltatásai közül teljességgel hiányzik a gyógytorna lehetőségének biztosítása, míg az állami fenntartású intézmények szülőcsoportot nem szerveznek.

Természetesen az általunk kérdezetteken és előre felsoroltakon túl egyéb egészségügyi és mentálhigiénés szolgáltatásokat is biztosítanak az intézmények, például: szűrővizsgálatot, pszichiáteri konzultációt, családterápiát, hozzátartozói csoportot.

A 2003. január 1-jétől az adatfelvétel idejéig terjedő időszakra vonatkozóan kérdeztük meg a nappali ellátást nyújtó intézmények szakembereitől, hogy felmerült-e *veszélyeztető állapot*, és ha igen, milyen módszereket alkalmaztak annak kezelésére. Összesen két intézmény jelezte, hogy nem fordult elő veszélyeztető állapot a kérdezett időszakban.

Veszélyeztető állapot fellépésekor öt intézményben alkalmaztak pszichés nyugtatást. Arra vonatkozóan, hogy ez hány fő esetében fordult elő, két intézmény válaszolt a pszichés nyugtatást alkalmazók közül, összesen 3 főt említve. A felmérésben szereplő intézmények közül nyolc nem alkalmazott pszichés nyugtatást, további négy pedig nem válaszolt a kérdésre.

Farmakoterápiát összesen egy intézményben 1 fő esetében alkalmaztak veszélyeztető állapot fellépésekor. Ebben az esetben kilenc intézmény válaszolt nemmel, és további hét intézmény nem válaszolt.

Egyetlen nappali ellátást nyújtó intézmény jelezte, hogy egyéb módszereket alkalmaz – figyelmeztetés, esetleges kitiltás – veszélyeztető állapot fellépése esetén. A felmérésben szereplő intézmények egyike sem alkalmaz ilyen esetekben sem intézményen belüli elkülönítést, sem mozgásban való korlátozást.

A kényszerintézkedés alkalmazását követően négy intézményben beszél meg szervezett keretek között a történeteket. A megbeszélés jellemzően az érintett igénybe vevő személy, az intézkedést végrehajtó munkatárs és az intézményvezető között zajlik.

Az adatbázisunkban szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények 47,4%-ában működik *érdekképviselői fórum*, további 47,4%-ában nem, egy intézmény (5,3%) pedig nem válaszolt. Az állami fenntartású intézmények 80,0%-ában, a civil fenntartásúak 41,7%-ában van érdekképviselői fórum, az egyházi szervezet által fenntartott intézményben nincsen. Az érdekképviselői fórumot működtető intézmények (9) mindegyikében tagok az ellátást igénybe vevők, az intézmény dolgozói és a fenntartó szervezet képviselője. Az intézmények többségében (4) igény szerint ülésezik az érdekképviselői fórum; két intézményben legalább negyedévente, szintén két intézményben legalább félévente és egy intézményben legalább évente összehívják a fórumot.

Amennyiben az ellátást igénybe vevőknek panaszuk van, azt egyéb módon is jelezhetik. Az intézmények többségében többféle lehetőséggel is élhetnek: a nappali ellátást nyújtó intézmények 89,5%-ában fordulhatnak az intézményvezetőhöz, 78,9%-ában bármely

munkatársához, 36,8%-ában felkereshetik az ellátotti jogi képviselőt, és az intézmények egynegyedében (26,3%) panaszláda is rendelkezésre áll.

A szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó intézmények igénybevevőiről

Felmérésünk során külön figyelmet fordítottunk arra, hogy megismerjük az ellátást igénybe vevők alapvető demográfiai, szociológiai jellemzőit. Bár az intézmények eltérő számban adtak választ az erre vonatkozó kérdésekre, úgy véljük, hogy a rendelkezésre álló adatok sokat elárulnak. Ahogy fentebb említettük, az adatfelvétel idején (17 intézmény válasza alapján) összesen 1966 fő vette igénybe a vizsgált nappali ellátást nyújtó intézmények szolgáltatásait.

Az első kérdéscsoportunk arra vonatkozott, hogy az ellátást igénybe vevők között milyen arányban vannak jelen a korábban fekvőbeteg-gyógyintézetben és rehabilitációs intézményben kezelték, illetve azok, akiket az intézményi kezelés megelőzése érdekében gondoznak. E kérdéssel kapcsolatosan 15 intézmény adott választ összesen 668 főre vonatkozóan. A részletes adatokat a 11. sz. táblázat tartalmazza.

11. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmény igénybevevőiről

Az igénybevevők közül	Igénybevevők	
	száma (fő)	aránya (%)
hány főt kezeltek korábban fekvőbeteg-gyógyintézetben?	140	21,0
hány főt kezeltek korábban rehabilitációs intézményben?	89	13,3
hány főt gondoznak az intézményi kezelés megelőzése érdekében?	439	65,7
Összesen	668	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy a nappali ellátást igénybe vevők közel kétharmadát (65,7%) az intézményi kezelés megelőzése érdekében gondozzák, míg egyharmadukat (34,3%) korábban már gondozták intézményi keretek között.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy az adatfelvétel idején ellátást igénybe vevők *mióta veszik igénybe* a nappali ellátást nyújtó intézmények szolgáltatásait. Ebben az esetben is 15 intézmény adott választ összesen 1 015 főre vonatkozóan.

12. sz. táblázat

Az ellátást igénybe vevők által az intézményben eltöltött idő

Az ellátást igénybe vevők mióta veszik igénybe az intézmény szolgáltatásait?	Igénybevevők	
	száma (fő)	aránya (%)
kevesebb, mint egy hónapja	101	10,0
legalább egy hónapja, de kevesebb, mint fél éve	227	22,4
legalább fél éve, de kevesebb, mint 1 éve	269	26,5
legalább 1 éve, de kevesebb, mint 2 éve	171	16,8
legalább 2 éve, de kevesebb, mint 3 éve	104	10,2
legalább 3 éve, de kevesebb, mint 4 éve	39	3,8
legalább 4 éve, de kevesebb, mint 5 éve	79	7,8
legalább 5 éve vagy annál régebben	25	2,5
Összesen	1 015	100,0

Legnagyobb arányban (26,5%) azokkal az igénybevevőkkel találkozunk, akik legalább fél éve, de kevesebb mint egy éve veszik igénybe a nappali ellátást nyújtó intézmények szolgáltatásait, illetve azok, akik legalább egy hónapja, de kevesebb mint fél éve (22,4%). Láthatjuk, hogy alacsony arányban vannak jelen a szolgáltatást három vagy annál több éve igénybe vevők.

Rákérdeztünk a nappali ellátást nyújtó intézmény szolgáltatásait igénybe vevők *nemére* és *életkorára* is, melyre 16 intézmény válaszolt összesen 1180 főre vonatkozóan. Az igénybevevők életkor és nem szerinti megoszlását a 13. sz. táblázat mutatja.

13. sz. táblázat

Az ellátást igénybe vevők életkor és nem szerinti megoszlása

A igénybevevő életkora	Az igénybevevő neve			
	nő		férfi	
	fő	%	fő	%
0 – 15 év	5	1,2	14	1,8
16 – 17 év	11	2,7	25	3,3
18 – 19 év	26	6,3	84	10,9
20 – 24 év	72	17,5	158	20,5
25 – 29 év	44	10,7	157	20,4
30 – 39 év	68	16,5	124	16,1
40 – 49 év	97	23,6	111	14,4
50 – 59 év	61	14,8	76	9,9
60 – 69 év	21	5,1	18	2,3
70 – 79 év	4	1,0	2	0,3
80 év vagy annál idősebb	2	0,5	-	-
Összesen	411	100,0	769	100,0

Láthatjuk, hogy összességében majdnem kétszer annyi férfival (65,2%) találkozhatunk az ellátást igénybe vevők között, mint nővel (34,8%). Ugyanakkor láthatjuk azt is, hogy a 30 – 39 év közötti és az a fölötti életkori csoportokat tekintve a nőket találjuk nagyobb arányban. A legjellemzőbb korosztály eltérő a férfiak és a nők körében. A férfiak esetében a 20 – 24 éves és a 25 – 29 éves életkori csoportok a legjellemzőbbek, ide tartozik a férfi igénybevevők 40,9%-a. A nők körében a 40 – 49 éves korosztály képviselői jelennek meg legnagyobb arányban, az ellátást igénybe vevő nők közel egynegyede (23,6%). Továbbá látható az is, hogy az igénybevevők 4,7%-a (összesen 55 fő) 18 év alatti.

Az alábbiakban az ellátást igénybe vevők *nemére és szenvedélybetegségének típusára* vonatkozó adatokat tárgyaljuk. Ebben az összefüggésben 15 intézmény szolgáltatott információkat összesen 1175 főre vonatkozóan, melyeket az alábbi, 14. sz. táblázat tartalmaz.

14. sz. táblázat

Az ellátást igénybe vevők szenvedélybetegségének típusa nem szerinti bontásban

A szenvedélybetegség típusa	Az ellátást igénybe vevő neme			
	nő		férfi	
	fő	%	fő	%
alkoholfüggőség	100	24,9	264	34,1
kábítószer-függőség	89	22,1	303	39,2
szervesoldószer-függőség	9	2,2	45	5,8
gyógyszerfüggőség	10	2,5	6	0,8
politoxikománia	26	6,5	42	5,4
játékszenvedély	-	-	24	3,1
egyéb	168	41,8	89	11,5
Összesen	402	100,0	773	100,0

Láthatjuk, hogy a nappali ellátást nyújtó intézményekben különböző arányban, de minden típusú szenvedélybetegséggel küzdő igénybevevő megjelenik. A legjellemzőbb szenvedélybetegség-típusok – mind a nők, mind a férfiak körében – a kábítószer- és az alkoholfüggőség. Mindkét szenvedélybetegség nagyobb arányban jelenik meg a férfiak körében, míg a nők közt nagyobb arányaiban többen vannak a gyógyszerfüggőséggel és politoxikomániával küzdők.

Az egyéb típusú szenvedélybetegségeknél a következőket említették a kérdőívet kitöltő szakemberek: életvezetési zavar, mentális zavar, absztinens kooependencia, impulzuskontroll-zavar, nikotinfüggőség, pszichés és étkezési zavar.

Az ellátást igénybe vevők *életkora és szenvedélybetegségének típusa* között a következő összefüggéseket találtuk: a kábítószer-problémával küzdők körében a 20-24 évesek (31,9%) és a 25-29 évesek (25,3%) vannak a legnagyobb arányban, és a politoxikománia is e két életkori csoportban fordul elő leggyakrabban. Az alkoholfüggők közt a 40-49 évesek (29,1%) és az 50-59 évesek (27,2%) aránya a legnagyobb. A szerves oldószerfüggők több mint egyötöde (22,2%) 30-39 év közötti, a gyógyszerfüggőségben szenvedők több mint egyharmada (37,5%) 30-49 év közötti. A játékszenvedéllyel küzdők egyötöde (20,8%) 40-49 éves.

A nappali ellátást nyújtó intézmény szolgáltatásait igénybe vevők *családi állapotára* vonatkozóan 14 intézmény adott választ összesen 945 főre vonatkozóan. Ez alapján azt tapasztaltuk, hogy az igénybevevők több mint fele (55,6%) nőtlen, illetve hajadon, egynegyedük (26,1%) házas, illetve élettársi kapcsolatban él. További 16,9% elvált és 1,4% özvegy.

Az ellátást igénybe vevők *iskolai végzettségére* vonatkozóan 14 intézmény választott összesen 914 fő adatait megadva. A részletes adatokat a 15. sz. táblázat mutatja.

15. sz. táblázat

Az ellátást igénybe vevők iskolai végzettség szerinti megoszlása

Az igénybevevő iskolai végzettsége	Az igénybevevők	
	száma (fő)	aránya (%)
kevesebb, mint 8 általános	43	4,7
általános iskola	216	23,6
szakmunkásképző	207	22,6
szakközépiskolai érettségi	149	16,3
gimnáziumi érettségi	179	19,6
technikum	46	5,0
főiskola	55	6,1
egyetem	19	2,1
Összesen	914	100,0

Az ellátást igénybe vevők 23,6%-a általános iskolai végzettséggel, 22,6%-a szakmunkásképző bizonyítvánnyal rendelkezik. Igen alacsony számban és arányban találkozhatunk kevesebb mint 8 általános iskolai, illetve technikai és főiskolai, egyetemi végzettségűekkel.

Arra kérdésre, hogy a nappali ellátást nyújtó intézmény igénybevevői *mióta küzdenek a problémával* 13 intézmény adott választ összesen 649 főre vonatkozóan, adataikat a 16. sz. táblázat tartalmazza.

16. sz. táblázat

A szenvedélybetegség fennállásának ideje

Mióta küzd az igénybevevő szenvedélybetegségével?	Az igénybevevők	
	száma (fő)	aránya (%)
fél évnél rövidebb ideje	154	23,7
legalább fél éve, de kevesebb, mint 1 éve	172	26,5
legalább 1 éve, de kevesebb, mint 5 éve	121	18,6
legalább 5 éve, de kevesebb, mint 10 éve	100	15,4
10 évnél hosszabb ideje	102	15,7
Összesen	649	100,0

Láthatjuk, hogy kisebb arányt képviselnek azok, akik legalább öt éve vagy annál hosszabb ideje küzdenek szenvedélybetegségükkel, mint azok, akik egy évnél rövidebb ideje.

Ehhez kapcsolódik a következő kérdés, hogy a különböző szenvedélybetegséggel küzdő igénybevevők *mióta részesülnek bármilyen (egészségügyi, szociális stb.) intézményes ellátásban* betegségükkel kapcsolatban. E kérdésre csupán 11 intézmény adott választ 461 fő ellátást igénybe vevőre vonatkozóan (17. sz. táblázat).

17. sz. táblázat

A szenvedélybetegséggel kapcsolatos intézményes ellátás ideje

Mióta részesül az igénybevevő bármilyen intézményes ellátásban szenvedélybetegségével kapcsolatban?	Az igénybevevők	
	száma (fő)	aránya (%)
fél évnél rövidebb ideje	152	33,0
legalább fél éve, de kevesebb, mint 1 éve	83	18,0
legalább 1 éve, de kevesebb, mint 5 éve	161	34,9
legalább 5 éve, de kevesebb, mint 10 éve	61	13,2
10 évnél hosszabb ideje	4	0,9
Összesen	461	100,0

A nappali ellátást igénybe vevők több mint egyharmada (34,9%) legalább egy éve, de kevesebb mint öt éve részesül már intézményes ellátásban, és további egyharmada (33,0%) fél évnél rövidebb ideje.

Kíváncsiak voltunk arra, hogy mennyire jellemző a felmérésben szereplő intézmények igénybevevőire az, hogy többféle szenvedélybetegséggel küzdenek. Erre a kérdésre 15

intézmény válaszolt összesen 747 fő ellátást igénybevevőre vonatkozóan. Közülük 422 fő (56,5%) egy típusú szenvedélybetegséggel küzd, 251 főről (33,6%) mondták azt a válaszadó szakemberek, hogy kétféle, és 74 főről (9,9%) azt, hogy háromféle szenvedélybetegséggel küzd.

A szenvedélybetegség mellett *egyéb kísérő kórkép* meglétével kapcsolatban 334 főről érkezett adat 16 intézményből. Tehát az adatfelvétel idején összes igénybevevő 17,0%-ának van kísérő kórképe. A 18. sz. táblázat tartalmazza a részletes adatokat.

18. sz. táblázat

Az ellátást igénybevevők körében tapasztalható kísérő kórképek

Kísérő kórkép	Az igénybevevők	
	száma (fő)	aránya (%)
depresszió	137	7,0
skizofrénia	20	1,0
súlyos antiszociális, közösségi együttélésre képtelen személyiségzavar	47	2,4
egyéb pszichiátriai kórkép	83	4,2
demencia	13	0,7
értelmi fogyatékoság	23	1,2
halmozott fogyatékoság	6	0,3
egyéb kórkép	5	0,2
Igénybevevők összesen	1966	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy a kísérő kórképek közül a depresszió a legnagyobb arányban (7,0%) jellemző az igénybevevők körében, melynek kezelésére megfelelő szolgáltatást jellemzően tudnak nyújtani az intézmények.

Az ellátást igénybe vevők *önellátási képességét* illetően 1044 főről van adatunk – 15 intézmény válasza alapján –, akiknek többsége (96,5%) önellátásra képes. Az igénybevevők csupán 2,8%-áról nyilatkozták a kérdőív kitöltői, hogy önellátásra részben képes és 0,7%-ról, hogy önellátásra nem képes.

A nappali ellátást nyújtó intézmények szolgáltatásait igénybe vevők közül 13 főről (az összes igénybevevő 0,7%-a) tudjuk, hogy *gondnokság* alatt áll, mindannyian cselekvőképességet korlátozó gondnokság alatt. Közülük 9 fő azt követően került gondnokság alá, hogy az adott intézmény szolgáltatásait igénybe veszi, a többiek pedig már azt megelőzően.

A működési engedélyekről

A felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények működési engedélyére vonatkozóan 18 intézményről van adatunk, melyeknek több mint háromnegyede (77,8%) végleges, 16,7%-a ideiglenes működési engedéllyel rendelkezik, 5,6%-a pedig nem rendelkezik működési engedéllyel.

A 19. sz. táblázat a nappali ellátást nyújtó intézmények működési engedélyének típusát mutatja a fenntartó szervezeti formája alapján csoportosítva.

19. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények működési engedélyének típusa a fenntartó szervezeti formája szerint

A működési engedély típusa		A fenntartó			Összesen
		állami	alapítvány, egyesület	egyházi szervezet	
végleges	intézmény	3	11	-	14
	%	60,0	91,7	-	77,8
ideiglenes	intézmény	2	-	1	3
	%	40,0	-	100,0	16,7
nincs működési engedélye	intézmény	-	1	-	1
	%	-	8,3%	-	5,6
Összesen	intézmény	5	12	1	18
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy az alapítványok és egyesületek által fenntartott intézmények rendelkeznek legnagyobb arányban végleges működési engedéllyel, de az állami fenntartásúak 60,0%-ának működési engedélye is végleges.

A működési engedélyek körüljárása során rákérdeztünk néhány egyéb engedélyre, illetve egyéb feltételek alakulására a működési engedély jellegétől függetlenül. Természetesen többféle hiányosság is előfordulhat egy-egy intézményben, ennek megfelelően több választ is megjelölhettek a kitöltők (20. sz. táblázat).

20. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézményekben tapasztalt hiányosságok a működési engedély típusa szerint

Hiányosságok		A működési engedély típusa		
		végleges	ideiglenes	nincs működési engedélye
nincs építési engedélye	intézmény	3	1	1
	%	21,4	33,3	100,0

nincs használatba vételi engedélye	intézmény	2	-	1
	%	14,3	-	100,0
nincs ÁNTSZ-engedélye	intézmény	-	-	1
	%	-	-	100,0
nincs tűzoltósági engedélye	intézmény	-	-	1
	%	-	-	100,0
az alkalmazottak létszáma nem felel meg az előírásoknak	intézmény	1	-	-
	%	7,1	-	-
az alkalmazottak végzettsége nem felel meg az előírásoknak	intézmény	1	-	-
	%	7,1	-	-
nem rendelkezik az összes előírt helyiséggel	intézmény	-	1	-
	%	-	33,3	-
nem biztosított az akadálymentes közlekedés	intézmény	8	1	-
	%	57,1	33,3	-
Összesen*	intézmény	14	3	1
	%	100,0	100,0	100,0

* Az összesen sor ebben az esetben az adott típusú működési engedéllyel rendelkező intézmények összesen számát jelenti.

Látható a táblázat adataiból, hogy nem csupán a működési engedéllyel nem rendelkező, illetve az ideiglenes működési engedéllyel rendelkező intézmények körében tapasztalunk különböző hiányosságokat. A végleges működési engedéllyel rendelkezők körében igen magas azok aránya, ahol nem biztosított az akadálymentes közlekedés (57,1%).

A tényleges jogszabályi megfelelésről

A működési engedély jellegétől függetlenül is megvizsgáltuk a felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények tényleges jogszabályi megfelelését, tekintettel arra, hogy – tapasztalataink szerint – gyakorta előfordul az, hogy az intézmények tényleges megfelelése kedvezőtlenebb képet mutat, mint ahogy az a működési engedély típusából következtethető lenne. Tehát, felmérésünk során kiemelt figyelmet fordítottunk arra, hogy megtudjuk, milyen mértékben érvényesülnek az intézményekben a szakalkalmazottakra, az infrastruktúrára és a szolgáltatásokra vonatkozó jogszabályi előírások. Ezt tekintjük át az alábbi részben.

Elsőként a *szakalkalmazottakra* vonatkozó előírások teljesítését tárgyaljuk. Az adatfelvétel idején érvényes jogi szabályozás értelmében a szakosított ellátási formák esetében a szakalkalmazottak aránya legalább 80,0% kell legyen. Az alkalmazottakra vonatkozó kérdéseinkre öt intézmény nem válaszolt. Tehát az alábbiakban összesen 14 válaszadó intézmény adatait tárgyaljuk, melyek közül 9 intézmény (64,3%) felel meg a szakalkalmazottak arányára vonatkozó jogszabályi előírásnak, a többi intézményben (5) arányuk 80,0% alatt marad.

A 21. sz. táblázat az intézmények szakalkalmazotti arányának tényleges jogszabályi megfelelését mutatja a fenntartó szervezeti formája szerint csoportosítva. Az egyetlen adatbázisunkban szereplő egyházi fenntartású intézmény adatait nem ismerjük.

21. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények megoszlása a szakalkalmazottak aránya és a fenntartó szerint

A szakalkalmazottak aránya		A fenntartó		Összesen
		állami	alapítvány, egyesület	
megfelel	intézmény	1	8	9
	%	33,3	72,7	64,3
nem felel meg	intézmény	2	3	5
	%	66,7	27,3	35,7
Összesen	intézmény	3	11	14
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy a civil fenntartású intézmények felelnek meg legnagyobb arányban (72,7%) a szakalkalmazottak arányára vonatkozó előírásnak.

Regionális viszonylatban azt láttuk, hogy az észak-alföldi, közép-dunántúli és közép-magyarországi régiókban található nappali ellátást nyújtó intézmények mindegyikében

eléri a szakalkalmazottak aránya a 80,0%-ot. A nyugat- és dél-dunántúli régiók intézményeinek viszont egyike sem felel meg a vonatkozó előírásnak. Az észak-magyarországi régióban pedig 50,0%-50,0% az e tekintetben megfelelő és nem megfelelő intézmények aránya.

Településnagyság tekintetében azt tapasztaltuk, hogy minél nagyobb lélekszámú a település, annál nagyobb arányban találunk a szakalkalmazottak arányára vonatkozó előírást teljesítő intézményeket.

A nappali ellátást nyújtó intézmények szakalkalmazottainak arányát a működési engedély típusával is összevetettük, melynek részletes adatait a 22. sz. táblázat tartalmazza. (Ez esetben az összes válaszoló intézmény száma 13, a működési engedélyre vonatkozó válaszhány miatt.)

22. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények megoszlása a szakalkalmazottak aránya és a működési engedély típusa szerint

A szakalkalmazottak aránya		A működési engedély típusa			Összesen
		ideiglenes	végleges	nincs működési engedélye	
megfelel	intézmény	-	7	1	8
	%	-	63,3	100,0	61,5
nem felel meg	intézmény	1	4	-	5
	%	100,0	36,4	-	38,5
Összesen	intézmény	1	11	1	13
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

A táblázat adataiból láthatjuk, hogy a megfelelő szakalkalmazotti arányt biztosító intézmények jellemzően végleges működési engedéllyel rendelkeznek, és egy intézménynek nincs működési engedélye – feltehetően egyéb hiányosságból kifolyólag. Láthatjuk továbbá, hogy a végleges működési engedéllyel bíró intézmények több mint egyharmada (36,4%) nem tesz eleget a szakalkalmazottak arányára vonatkozó előírásnak.

Megvizsgáltuk a *szolgáltatásokra* vonatkozó kötelező jogszabályi előírások teljesülését is a felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények körében. A szolgáltatásokat illető kérdéseinkre valamennyi intézmény válaszolt. Azt az eredményt kaptuk, hogy az intézmények kevesebb mint fele (42,1%) maradéktalanul megfelel a jogszabályoknak, míg 57,9% esetében nem teljesül minden szolgáltatásra vonatkozó előírás.

Az intézmények szolgáltatásainak tényleges jogszabályi megfelelését a 23. sz. táblázat mutatja, a fenntartó szervezeti formája szerint.

23. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények szolgáltatásainak jogszabályi megfelelése a fenntartó szervezeti formája szerint

A szolgáltatások megfelelése		A fenntartó			Összesen
		állami	alapítvány, egyesület	egyházi szervezet	
megfelel	intézmény	4	4	-	8
	%	80,0	30,8	-	42,1
nem felel meg	intézmény	1	9	1	11
	%	20,0	69,2	100,0	57,9
Összesen	intézmény	5	13	1	19
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk, hogy az egyházi szervezet által fenntartott intézmény, a civil fenntartásúak több mint kétharmada (69,2%) és az állami fenntartásúak egyötöde nem felel meg maradéktalanul a szolgáltatásokra vonatkozó előírásoknak.

Regionális viszonylatban vizsgálva a szolgáltatások tényleges jogszabályi megfelelését, azt tapasztaltuk, hogy három régióban vannak az országosnál (42,1%) nagyobb arányban a vonatkozó előírásoknak maradéktalanul megfelelő intézmények: a dél-alföldi (100,0%), az észak-magyarországi (75,0%) és a közép-dunántúli (66,7%) régiókban.

Településnagyság tekintetében azt láttuk, hogy az ötezer főnél kisebb lélekszámú településeken található intézmények mindegyike hiánytalanul biztosítja az előírt szolgáltatásokat, míg a százezer fős és annál nagyobb településen találhatók egyike sem. Az intézmények szolgáltatásainak tényleges jogszabályi megfelelését is összevetettük a működési engedély típusával, melynek részletes adatait a 24. sz. táblázat tartalmazza.

24. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények szolgáltatásainak jogszabályi megfelelése a működési engedély típusa szerint

A szolgáltatások megfelelése		A működési engedély típusa			Összesen
		ideiglenes	végleges	nincs működési engedélye	
megfelel	intézmény	1	6	1	8
	%	33,3	42,9	100,0	44,4
nem felel meg	intézmény	2	8	-	10
	%	66,7	57,1	-	55,6

Összesen	intézmény	3	14	1	18
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk, hogy a végleges működési engedéllyel rendelkező nappali ellátást nyújtó intézmények több mint fele (57,1%) nem teljesíti maradéktalanul a szolgáltatásokra vonatkozó előírásokat. Ugyanakkor az ideiglenes működési engedéllyel rendelkezők kétharmada (66,7%) igen, tehát esetükben egyéb hiányosság az engedély ideiglenességének oka.

Az *infrastruktúrára* vonatkozó jogszabályi előírások teljesülését is vizsgáltuk. Ebben az esetben is minden nappali ellátást nyújtó intézmény válaszát ismerjük. Azt tapasztaltuk, hogy e szempontból szintén az intézmények 42,1%-a felel meg maradéktalanul, ahogy a szolgáltatások esetében is. A nappali ellátást nyújtó intézmények 57,9%-a pedig nem felel meg minden infrastruktúrára vonatkozó előírásnak, tehát nem biztosítanak minden előírt helyiséget.

Az intézmények infrastruktúrájának tényleges jogszabályi megfelelését mutatja a következő táblázat a fenntartó szervezeti formája szerint

25. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények infrastruktúrájának jogszabályi megfelelése a fenntartó szervezeti formája szerint

Az infrastruktúra megfelelése		A fenntartó			Összesen
		állami	alapítvány, egyesület	egyházi szervezet	
megfelel	intézmény	4	4	-	8
	%	80,0	30,8	-	42,1
nem felel meg	intézmény	1	9	1	11
	%	20,0	69,2	100,0	57,9
Összesen	intézmény	5	13	1	19
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy az egyházi szervezet által fenntartott intézmény, a civil fenntartásúak több mint kétharmada (69,2%) és az állami fenntartásúak egyötöde nem felel meg maradéktalanul az infrastruktúrára vonatkozó előírásoknak.

Regionális viszonylatban vizsgálva az intézmények infrastrukturális megfelelését azt láttuk, hogy a dél-alföldi régióban találhatók mindegyike, az észak-magyarországiak háromnegyede és a közép-dunántúliak kétharmada megfelel ezen előírásoknak. Azonban a közép-magyarországi és a dél-dunántúli régióban található intézmények egyike sem tesz

eleget minden vonatkozó előírásnak. A nyugat-dunántúli régióban pedig 50,0%-50,0% az e tekintetben megfelelő és nem megfelelő intézmények aránya.

Településnagyság tekintetében ugyanaz a kép rajzolódott ki, mint a szolgáltatások esetében: az ötezer főnél kisebb lélekszámú településeken található intézmények mindegyike hiánytalanul biztosítja az előírt helyiségek mindegyikét. A hússzezer fős és annál nagyobb lélekszámú településeken viszont nagyobb arányban vannak a nem teljes mértékben megfelelő infrastruktúrával rendelkező intézmények.

Az intézmények infrastruktúrájának tényleges jogszabályi megfelelését is összevetettük a működési engedély típusával, melynek részletes adatait a 26. sz. táblázat tartalmazza.

26. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények infrastruktúrájának jogszabályi megfelelése a működési engedély típusa szerint

Az infrastruktúra megfelelése		A működési engedély típusa			Összesen
		ideiglenes	végleges	nincs működési engedélye	
megfelel	intézmény	1	7	-	8
	%	33,3	50,0	-	44,4
nem felel meg	intézmény	2	7	1	10
	%	66,7	50,0	100,0	55,6
Összesen	intézmény	3	14	1	18
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk, hogy a végleges működési engedéllyel rendelkező nappali ellátást nyújtó intézmények fele nem teljesíti maradéktalanul az infrastruktúrára vonatkozó előírásokat.

A jogszabályi előírások vizsgálatakor létrehoztunk egy ún. *jogszabályi megfelelési mutatót* a jogszabályi előírások teljesülésére vonatkozó tételes válaszokból annak érdekében, hogy a fentiekben tárgyalt három szempont-csoport adatait összességében is láthassuk és a probléma mélységét is megismerhessük. Ezen adatokat tartalmazza az alábbi táblázat a fenntartó szervezeti formája szerint csoportosítva.

27. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények megoszlása a tényleges jogszabályi megfelelés és a fenntartó szervezeti formája szerint

A tényleges jogszabályi megfelelés	A fenntartó			Összesen
	állami	alapítvány, egyesület	egyházi szervezet	

minden szempontból megfelel	intézmény	1	2	-	3
	%	20,0	15,4	-	15,8
1 szempontból nem felel meg	intézmény	3	2	-	5
	%	60,0	15,4	-	26,3
2 szempontból nem felel meg	intézmény	-	1	-	1
	%	-	7,7	-	5,3
3 szempontból nem felel meg	intézmény	1	3	-	4
	%	20,0	23,1	-	21,1
4 szempontból nem felel meg	intézmény	-	1	-	1
	%	-	7,7	-	5,3
5 vagy annál több szempontból nem felel meg	intézmény	-	4	1	5
	%	-	30,8	100,0	26,3
Összesen	intézmény	5	13	1	19
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy összességében a nappali ellátást nyújtó intézmények 15,8%-a felel meg minden jogszabályi előírásnak. Igen magas körükben az öt vagy annál több jogszabályi előírást nem teljesítők aránya, az intézmények több mint egynegyede (26,3%) tartozik ebbe a csoportba.

A minden szempontot teljesítő intézmények a közép-dunántúli (1) és az észak-magyarországi (2) régiókban találhatók. A közép-magyarországi (3), a nyugat-dunántúli (1) és a közép-dunántúli (1) régiókban helyezkednek el azok az intézmények, melyek öt vagy annál több jogszabályi előírást nem teljesítenek.

Településnagyság tekintetében azt tapasztaltuk, hogy az öt vagy annál több előírást nem teljesítő intézmények legnagyobb arányban a húsz- és ötvenezer fő közötti (33,3%), valamint a százezer fős és annál nagyobb lélekszámú településeken (33,3%) találhatók. A minden szempontot teljesítők pedig legnagyobb arányban a kettő- és ötezer fő közötti (100,0%), illetve a húsz-és ötvenezer fő közötti lélekszámú településeken (33,3%) vannak.

A nappali ellátást nyújtó intézmények tényleges jogszabályi megfelelésének szempontjait is összevetettük a működési engedély típusával, melynek adatait a következő táblázat tartalmazza.

28. sz. táblázat

A nappali ellátást nyújtó intézmények megoszlása a tényleges jogszabályi megfelelés és a működési engedély típusa szerint

A tényleges jogszabályi megfelelés		A működési engedély típusa			Összesen
		végleges	ideiglenes	nincs működési engedélye	
minden szempontból megfelel	intézmény	3	-	-	3
	%	21,4	-	-	16,7
1 szempontból nem felel meg	intézmény	3	1	1	5
	%	21,4	33,3	100,0	27,8

2 szempontból nem felel meg	intézmény	1	-	-	1
	%	7,1	-	-	5,6
3 szempontból nem felel meg	intézmény	3	1	-	4
	%	21,4	33,3	-	22,2
4 szempontból nem felel meg	intézmény	1	-	-	1
	%	7,1	-	-	5,6
5 vagy annál több szempontból nem felel meg	intézmény	3	1	-	4
	%	21,4	33,3	-	22,2
Összesen	intézmény	14	3	1	18
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy a végleges működési engedéllyel rendelkező intézmények valamivel több mint egyötöde (21,4%) tesz eleget minden jogszabályi előírásnak. Szintén 21,4% körükben az öt vagy annál több előírást nem teljesítők aránya.

